

ДОБА КРАЉИЦЕ СИМОНИДЕ: ОД ЗЛАТНОГ РУНА ДО „ЗЛАТНЕ ЛЕГЕНДЕ“

САЖЕТАК: Тему овог рада представља приказ доба краљице Симониде у српској прози, с посебним нагласком на књижевности за децу. С тим на уму, испитаћемо на који начин изабрани аутори граде лик краљице Симониде у контексту њеног времена, али и ширег интересовања за период немањихке владавине. Занимање за Симонидину судбину покушава да се објасни нарастајућим значајем *историје приватног живота*, интересовањем за *дејинство* као засебно животно доба, и, пре свега, у контексту *неомедијеализма* савремене српске прозе. Неомедијеализам, као одговор на кризу модерности, представља све израженије окретање средњовековним темама; у књижевности за децу, оно је врло често идеолошки обојено и везано за тзв. „златну легенду“ о средњем веку као идеалном добу, што у овом раду и доказујемо, скрећући пажњу на положај који се даје *странкињи*. Посматрајући процес прилагођавања новој средини, али и место које писци за децу дају странкињама у српској историји, долазимо и до могућности феминистичке критике.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Симонида, неомедијеализам, историја, традиција, национални идентитет

личитих интерпретација, често мотивисаних одређеним идеолошким обрасцима. Својим дугим присуством, противречним емоцијама које изазива и мистеријом свог (за постсредњовековног човека) нетипичног животног пута, међу овим личностима издваја се Симонида Палеологина, петогодишња супруга краља Стефана Уроша II Милутина, коју је писац за децу Слободан Станишић у поднаслову једног од својих романа одредио као *најмлађу српску краљицу свих времена* (што је, надамо се, један од оних рекорда који никада неће бити оборени). За свог живота, представљајући део Милутиновог владарског идентитета и симбол дубоког везивања за Византију, краљица Симонида је, већ по распаду немањихке државе, постала предмет једног необичног књижевног захвата, у којем је окривљена за Милутиново ослепљивање свог сина, Стефана Дечанског. Григорије Цамблак¹, биограф Дечанског, пише:

Зашто Симонида?

Неколико женских фигура српског средњег века (монахиња Јефимија, кнегиња Милица, Ирина Кантакузин) ушло је у популарну културу и као такве оне представљају предмет раз-

* m.m.zeon@gmail.com;
<https://orcid.org/0009-0009-9944-7606>.

Аутор је докторанд, стипендиста Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

¹ Поред Цамблаковог житија, лик Симониде јавља се и у *Живошу Краљице Јелене и Живошу краља Милутина* архиепископа Данила II (Туцаковић 2013: 37), где је конотиран изразито позитивно.

Но, како пострада? Баво, који увек мрзи до-
бро, подиже завист. А услужитељ такову служењу
била је његова жена. О мојих суза, што женска
превара савлада прародитељеву у рају велику
мудрост! Шта овде није хтела (завист) учинити
ревнима? Чујте. Долази царица к цару, показују-
ћи тужно лице, неукрашен и необичан увод, и
рони сузе, и унутрашњим пламеном пресеца
глас. И да укратко кажем, подиже оца на осле-
пљење првороднога сина ваистину слична Исаку
добрим покоравањем и послушношћу (1968: 206).

Цамблаков третман Симонидиног лика као
да наговештава начин на који ће се каснији пи-
сци односити према, по Пекићевим речима из
Златној руна, „пресветлој и несрећној царичи-
ци”. У свом покушају помирења двеју премиса
свога дела – светости Милутинове и светости
Дечанског – Цамблук Симониду користи као
наративно средство којим се кривица отклања
са српског краља и премешта на краљицу-
странкињу. С једне стране, ову епизоду могу-
ће је читати са становишта феминистичке кри-
тике, у светлу традиције према којој су „криви-
цу због првобитног, Евиног греха и протерива-
ња и раја, сносиле [...] све жене” (Фостиков
2004: 326). С друге пак стране, рано јављање
мотива *зле странкиње*, који ће се касније уста-
лити у усменој традицији, говори о оправда-
ности примене имаголошког читања. Тако се
Симонида као лик од самог почетка јавља као
носилац одређених вредности које јој, због ква-
литета *жене* и *странкиње*, припадају у очима
оног ко о њој пише.

Интересовање за Симониду Палеологину
као *личности*, међутим, новијег је датума и мо-
же се везати за модерна струјања у историогра-
фији, која историју више не посматрају само
као плутарховски низ биографија великих лич-
ности, већ се све више занимају за живот поје-

динаца. Смиља Марјановић-Душанић и Дани-
ца Поповић (2004) истичу како, у овом смислу,
својеврсну прекретницу представља едиција
Историја приватног живота Филипа Аријеса
(Philippe Ariès) и Жоржа Дибија (Georges Du-
by), која је „покренула [...] интересовање за
историју приватног живота [...] делом је реч о
пруженом оквиру за [...] студију рода, историју
жена и друге сродне дисциплине” (6). Ова врста
приступа, сматрамо, у великој мери може при-
вући модерног књижевног ствараоца, због тога
што се у њему „поглед [...] окреће [...] са јавне,
пре свега друштвене и политичке сцене, да би
се скренуло ка дотад непримећиваним појава-
ма” (Марјановић-Душанић – Поповић: 2004).
Говорећи о средњовековном човеку, тешко је,
наравно, раздвојити категорије јавног и приват-
ног, али то само потцртава потребу за новим
видом књижевне реинтерпретације средњове-
ковних тема. У случају Симониде, конкретно,
та би се реинтерпретација огледала у интересо-
вању за емотивни живот, уверења, родне улоге
и све друге аспекте њеног идентитета који не
припадају стриктно политичкој и симболичкој
функцији владарева супруге.

Поред тога, промена културних узуса који се
тичу брака све више наводи савременог љуби-
теља историје (и књижевности!) на размишља-
ње о питању Симонидиног узраста у време ње-
не удаје, које, како нам показују оновремени
извори, у Милутиново време приликом склапа-
ња политичког брака није било претерано зна-
чајно; у овоме проналазимо нарастајућу свет о
дејствију као посебном периоду живота који
би требало да буде неповредив. Филип Аријес
(1989) у својој студији *Векови дејствија* изно-
си становиште да је некадашња породица „има-
ла [...] сасвим јасну улогу: очување добара,
заједничко обављање одређених занимања, ме-